دکتر حجت‌الله ایوبی، دبیر کل سابق کمیسیون ملی یونسکو و پژوهشگر میراث فرهنگی:

زایش نور و شادی از دل تاریکی و سختی هنر دیرینه مردم ایران است

مردم ایران از دیرباز این هنر را داشته‌اند که همه سختی‌ها، تاریکی‌ها و ظلمت‌ها را در یک فرهنگ ایرانی و در یک مناسبت به جشن تبدیل کنند. اگر چه می‌شنویم یلدا طولانی‌ترین شب سال است اما در اصل به عنوان زایش خورشید و آغاز روزهای طولانی در فردای آن روز است. با اینکه در شب تاریک و سرد می‌نشینیم ولی بهانه‌ای برای جشن، شادی و دورهمی است. آن هم برای اتفاقی که فردای آن روز سرد می‌افتد. دکتر حجت‌الله ایوبی، دبیر کل سابق کمیسیون ملی یونسکو، استاد و پژوهشگر میراث فرهنگی بر این باور است همانطور که در ادبیات، شادی جایگاه بالایی دارد، مردم ایران به بهانه‌های مختلف، مناسبتی برای شادی می‌آفریدند و این نشان می‌دهد مردم ما غمزده نیستند چرا که اگر به دنبال غم و غربا بودند، باید در شب یلدا به خاطر طولانی بودن تاریکی شب، عزاداری می‌کردند اما امید است رسیدن زایش خورشید جشن می‌گیرند و این قابل تأمل است. وی همچنین می‌گوید: یکی از علت‌هایی که باعث شده است ملت ما با کشورهای منطقه با صلح و سفرازندگی کنند، همین ایین‌های سنتی مشترک بوده چرا که میراث فرهنگی ناملموس در از بین بردن کینه و کدورت‌ها بسیار تأثیر گذار است. ماحصل گفت‌وگو با وی را در ادامه می‌خوانید.

«انتظار برای زایش خورشید» نوعی طلب روشنایی و مقابله با ظلمت

مردمان این سرزمین همواره طالب نور و روشنایی هستند و مردمی که با ظلمت مخالفند، نمی‌توانند صلح‌جو نباشند. بسیاری از جامعه‌شناسان مدرن و فرامدرن می‌گویند بسیاری از اتفاقاتی که این روزها در دنیا می‌افتد، تعارضات گذشته را ندارند و تعارضات اصلی بین خیر و شر است همان چیزی که در فرهنگ ایرانی و دینی ما وجود دارد. اتفاق شب یلدا که در تاریک‌ترین شب سال به انتظار روز و زایش خورشید اول دی می‌نشینیم، نوعی مقابله با ظلمت و طلب روشنایی است و نشان می‌دهد مردم ایران از دیرباز همواره از دل تاریکی و سختی، نور و روشنایی آفریده‌اند.

جایگاه صله رحم در آیین‌های یلدایی

صله رحم و خویشاوندی بخشی از فرهنگ ما ایرانیان است. مردم ایران به بهانه‌های مختلف سعی می‌کنند دور هم جمع شوند و به خانه بزرگ‌ترها بروند تا اعضای خانواده کنار یکدیگر زیر سایه بزرگ‌ترها جمع شوند. کشورهای تمدن شرق مثل چین و کره روزی به نام سپاس دارند. آن روز، روزی است که کوچک‌تر ها به خانه بزرگ‌ترها می‌روند و به آنها احترام می‌گذارند. ما عنوان این روز را نداریم ولی خیلی از روزهای ما و خیلی از آیین‌های ما تبدیل به روز سپاس شده است، بنابراین شب یلدا بهانه‌ای برای دورهمی‌های خانوادگی است.

احیای یلدا و آیین‌های شبانه فروری است

ما روز، یلدا و آیین‌های کهن را داریم که نسل به نسل منتقل می‌شوند، اما طبیعی است وقتی دست‌به‌دست می‌شوند با تحولات فرهنگی و اجتماعی ممکن است تغییراتی کنند اما باید دچار استحاله نشوند. مشکلی که در کشور پیدا کرده‌ایم، این است که گاهی این مناسبت‌های ملی که باید به وسیله رسانه ملی و به وسیله دستگاه‌های تصمیم‌گیرنده آنگونه که باید و بوداند احیا شود، عملاً این اتفاق نمی‌افتد، به همین دلیل تا حدی این آیین‌ها را از دست داده‌ایم. امیدواریم با همت مسئولان در وزارت میراث فرهنگی آیین‌های سنتی که ماغافی با ارزش‌های کشور ندارند، احیا شوند.

نوجوانان، بانگاره‌ی گذشته اصیل‌مان از فرهنگ غربی بیزار می‌شوند

می‌دانیم که هیچ تعارضی بین ارزش‌های دینی، اصالی و آیین‌های برجامانده از گذشته وجود ندارد. گاهی تفسیرهای بسیار منحجرانه‌ای از دین وجود دارد، ولی در نگاه واقع و درست دینی، عرف به عنوان منبع احکام و ادله کنار سنت و اجماع قرار دارد. این آیین سنتی و عرفی برجامانده از فرهنگ ایرانی که رنگ و بوی اسلامی پیدا کرده است، باید تقویت شود. طبیعی است هر چه نگاه نوجوانان به فرهنگ اصیل گذشته‌مان باشد، گذشته را پرفروغ‌تر و روشن‌تر می‌بینند و به فرهنگ‌های بیگانه روی نمی‌آورند، اما اگر پشت آنها را خالی کنیم، تبعاتی به دنبال خواهد داشت.

یلدا؛ بهانه‌ای برای پیوند مسالمت آمیز و صلح‌جو با نه است

شب یلدا یکی از نادرترین مناسبت‌های ایرانی است که بین ایران و بسیاری از کشورها مشترک است. یلدا الهام گرفته از فرهنگ ایران باستان است و بعضی سنت‌ها و آیین‌های کشورهای همسایه دنباله فرهنگی آیین‌های ایران هستند. به طور مثال خیلی از متخصصان مسیحیت معتقدند شب کریسمس از همین آیین یلدایی ما ایرانیان گرفته شده است، بنابراین با مناسبتی روبه‌رو هستیم که بهانه بسیار خوبی برای ایجاد ارتباط، پیوند عمیق و وسیع در یک تمدن کهن‌سال است که آموزه‌های فراوانی برای بشریت دارد و بهانه خوبی برای پیوند مسالمت‌آمیز و صلح‌جویانه جهانیان است. یلدا برگرفته از آیین‌های اصیل ایرانی است و در همه دنیا جشن گرفته می‌شود.

آیین‌های سنتی مشترک در کشورهای منطقه موجب صلح و آرامش بودن کینه و کدورت‌ها می‌شود

ثبت یلدا در یونسکو اتفاق بسیار خوبی بود. این به آن معناست که ما کشورهای دیگر را همراه کرده و بهانه‌ای برای گفت‌وگو، دوستی و نشان دادن فرهنگ صلح‌دوستی، مهربانی و مهرورزی در کشورهای منطقه به وجود آورده‌ایم. گاهی کشورهای غربی ما را نصیحت می‌کنند و می‌خواهند صلح را به ما یاد بدهند اما وقتی به تاریخ کشور و کشورهای منطقه نگاه می‌کنیم، می‌فهمیم جنگ یک امر تلنوی بوده و اصالتی نداشته است. امالت در منطقه ما همیشه صلح بوده است. ما کشورهایی هستیم که در طول قرن‌ها در صلح و صفازندگی کرده‌ایم، در حالی که غربی‌ها و اروپایی‌ها جنگ‌های چند ساله و جنگ‌های جهانی اول و دوم در تاریخ خود دارند که خودشان منتاً بسیاری از جنگ‌ها بوده‌اند و در منطقه ما اگر جنگی اتفاق افتاده است نیز به خاطر آنها بود.

یکی از علت‌هایی که باعث شده است ملت ما با کشورهای منطقه با صلح و صفازندگی کنند، همین ایین‌های سنتی مشترک بوده است چرا که در از بین بردن کینه و کدورت‌ها بسیار تأثیر گذار است. باید از این فرصت‌ها برای ایجاد پیوند بین کشورهای منطقه استفاده کرد. به طور مثال پرونده نوروز که ایران پیشتاز آن بود، ۱۲ کشور را در پرونده خود سهیم کرد که در جای خود خیلی رویداد بزرگی بود و باعث شد هر سال به کمک کشورهای مختلف، نوروز را مطرح و اعضای بیشتری را دعوت به آن کنیم. آیین‌های زیبای نوروز نشان می‌دهد چقدر ملت‌های دارای نوروز صلح‌جو، با فرهنگ و متمدن هستند. همه این فرهنگ‌ها و آیین‌ها بهانه‌هایی برای آشتی کنند که برای صلح و آرامش داریم و باید قدر آن را بدانیم.

مردم ایران به بهانه‌های مختلف سعی می‌کنند دور هم جمع شوند و به خانه بزرگ‌ترها بروند تا اعضای خانواده کنار یکدیگر زیر سایه بزرگ‌ترها جمع شوند. کشورهای تمدن شرق مثل چین و کره روزی به نام سپاس دارند. آن روز، روزی است که کوچک‌تر ها به خانه بزرگ‌ترها می‌روند و به آنها احترام می‌گذارند. ما عنوان این روز را نداریم ولی خیلی از روزهای ما و خیلی از آیین‌های ما تبدیل به روز سپاس شده است، بنابراین شب یلدا بهانه‌ای برای دورهمی‌های خانوادگی است.

پیوند آیین‌هایی مثل یلدا با مذهب و اشاراتی به روایات و احادیث پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) مانند تأکید بر صله رحم و احترام به بزرگ‌ترها، نوع دوستی و کمک به همسایگان به بالندگی آن کمک بیشتری می‌کند. ثبت و معرفی میراث فرهنگی هر کشور چه ملموس و ناملموس، باعث جلوه‌دادن به آن کشور می‌شود و آن را صاحب تمدن و تفکر می‌کند. هر کشوری با ثبت مفاخر و مشاهیرش ذیل هویت‌سازی می‌تواند تا تمدن جدیدی را برای خود بسازد، بنابراین باید از این میراث حمایت و با فرهنگ‌سازی این میراث، آن را از هر گونه استحاله و انحراف دور کرد.

علیرضا ایزدی، مدیرکل ثبت و حریم آثار و حفظ و احیای میراث معنوی و طبیعی وزارت میراث فرهنگی بر این اعتقاد است که مردم حامیان و حافظان اصلی میراث فرهنگی هستند و آنها نقش پررنگی در ماندگاری و ثبات این میراث دارند.

به گفته وی، مردم در این سال‌ها ثابت کرده‌اند همت حمایت را دارند و این ما هستیم که باید با ثبت و نشر آثار، خوراک اطلاعاتی این میراث را در اختیار آنها قرار دهیم تا ناخواسته دچار انحراف نشوند. ایزدی در گفت‌وگو با «جوان» با اشاره به تشکیل کنوانسیون ۲۰۰۳ برای ثبت آثار ناملموس که مجموعه‌ای از کشورها در آن عضو هستند و با تشکیل هیئت داوران، آثار مطرح ناملموس بعد از بررسی ثبت می‌شوند، اظهار داشت: «بعد از انقلاب یک دوره ۲۰ ساله رخوت را تجربه کرده بودیم، اما در سال‌های اخیر تلاش شد سرعتی به روند ثبت جهانی آثار ناملموس داده شود، هر چند با سقف‌بندی یونسکو این امکان فراهم نشد، بنابراین در دوره جدید وزارت تصمیم گرفته شد به جای گنجاندن انبوهی در یک پرونده، پرونده‌های زنجیره‌ای را در دستور کار قرار دهیم که اتفاق خوبی بود و ثمره آن ثبت ۵۴ کاروانسرا در تک پرونده کاروانسرایی بود.»

ثبت جهانی «یلدا» تسهیل کننده زمینه‌های فرهنگی و افزایش نشاط جامعه است

مدیرکل ثبت آثار و حفظ و احیای میراث معنوی و طبیعی درباره فواید ثبت جهانی یلدا به عنوان یکی از میراث فرهنگی ناملموس گفت: از بین دو آثار ملموس و ناملموس، آثار ناملموس حساسیت بیشتری دارد چرا که بین خرده‌فرهنگ‌ها، فرهنگ کشور را می‌سازند. یلدا هم یک رویداد بسیار زیبایی از ارزش‌ها و ویژگی‌هایی است که به ماندگاری هویت و خرده‌فرهنگ‌های ملی و میهنی ما کمک می‌کند. یلدا اتفاقاتی پشت سر دارد که به نشاط و بلوغ جامعه کمک می‌کند و باعث مودت و مهربانی در جامعه و خانواده‌ها می‌شود و آنها را تقویت می‌کند، اما گاهی مسائل اقتصادی و اجتماعی باعث سردی و کمرنگی آن می‌شود که با ثبت آن، ریشه‌های فرهنگی تقویت و افزایش نشاط، ناهنجاری‌های اجتماعی کمتر می‌شود.

مردم حامیان اصلی میراث فرهنگی هستند

وی با اعتقاد به اینکه حافظان و نگهبانان اصلی میراث فرهنگی هر کشوری مردمان آن کشور هستند، اظهار داشت: ما برای ثبت آثار فرهنگی تلاش می‌کنیم ولی ماندگاری و ثبات آن با مردم است و بعد از مردم رسانه‌ها هستند که می‌توانند در حفظ اصالت آن کمک کنند و پیام‌های آن را نشر و رشد دهند، با این حال بازیگران اصلی این صحنه مردم هستند و خوشبختانه حمایت از اصالت‌های شان را هم تاکنون داشته‌اند و موجب حفظ و غنای آن شده‌اند، اگر چه گاهی دچار نفوذ نامبارکی

در نوروز علاوه بر اینکه به دنبال بهار و رویش مجدد هستیم، اما وقتی آمیخته با تفکرات مذهبی می‌شود، نشانه‌هایی از معاد و ارزش‌های دینی در آن بروز پیدا می‌کند. در آیین‌هایی مثل یلدا نیز روایات و احادیث پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) و تاکیدات این بزرگواران بر صله رحم و احترام به بزرگ‌ترها، نوع دوستی، کمک به همسایگان و غیره بمالندگی آن کمک بیشتری کرده است

دکتر علیرضا ایزدی، مدیرکل ثبت و حریم آثار و حفظ و احیای میراث معنوی و طبیعی:

مردم حامیان و عاملان اصلی حفظ و غنای آیین‌ها و رسوم هستند

«دورهمی یلدا» احترام به دیروز، امید به فردا

حسین گل‌محمدی

شب‌ها و روزها از پی هم سیری شد و در پی گردش ایام برای چندهزار مرین بار، یلدایی دیگر از راه رسید. به راستی از جوانانگی یلدا چیست؟ رازی که نه تنها موجب ماندگاری این آیین کهن و بشر دوستانه شده، بلکه جهانی‌شدن آن را رقم زده است. آری، یلدای ایرانی یک میراث جهانی است. از آن رو که تمام شاخصه‌ها و ارزش‌های پذیرفته‌شده فرهنگی در عرصه بین‌المللی را دارا است و جهان را در برابر خود وادار به تعظیم و احترام کرده است. یلدای ایرانی یک میراث ناملموس ارزشمند جهانی است که بارمندان به آن در سراسر گیتی آن را چشمن می‌گیرند. از میان تعاریف ارائه شده می‌توان گفت میراث فرهنگی ناملموس به تولیدات و فرایندهای فرهنگی مانند آیین‌ها، هنرها، تراندها، آواها و نواها، موسیقی‌ها، رویدادها، مهارت‌ها و توانمندی‌هایی گفته می‌شود که در میان مردم یا یک قوم در یک منطقه خاص جغرافیایی مرسوم بوده است و با گذشت زمان، نسل به نسل و سینه‌به‌سینه به عنوان گنجینه‌ای ارزشمند به دوران معاصر یک ملت به ارث می‌رسد و همچنان به عنوان یک عنصر و ارزش فرهنگی از سوی مردم ترویج، حفاظت و پاسداری می‌شود. حال چنانچه چندین کشور به صورت مشترک این موارد را داشته باشند، می‌توان آن را به عنوان میراث ناملموس جهانی ثبت کرد. یلدای کهن این مرز و بوم نیز با اجماع جهانی در فهرست میراث ناملموس یونسکو ثبت شده است. درباره روند ثبت جهانی این میراث ملی باید گفت آیین یلدا در ایران ابتدا با پیشنهاد فعالان میراث فرهنگی در سال ۲۰۰۸ ثبت ملی شد، اما از آنجا که این آیین یکی از مهم‌ترین مراسم آیینی به شمار می‌رود، فعالان فرهنگی و نهادهای مرتبط، آن را برای ثبت‌نام در فهرست موقت یونسکو مطرح کردند. در سال ۲۰۲۱ تعاملات بین کارشناسان فرهنگی افغانستان و ایران به ثمر رسیدند و ایران میراث گرفت و قرار شد پرونده نامزدی یلدا به عنوان یک پرونده چند ملیتی به دبیرخانه یونسکو ارسال و در فهرست جهانی ثبت شود که خوشبختانه در مسیری خوب این اتفاق افتاد و یلدا در هفدهمین نشست کمیته بین‌الدول حفاظت از میراث فرهنگی ناملموس در شهر رباط مراکش ثبت جهانی شد. در این نشست پرونده‌های میراث ناملموس پیشنهادی مورد ارزیابی کارشناسان یونسکو قرار گرفت و پرونده شب یلدا نیز بررسی و در نهایت با موافقت اعضای این کمیته، این پرونده به نام ایران و افغانستان ثبت جهانی شد. پرونده یلدا مثل بسیاری از میراث ناملموس مشترک بین کشورها، باطبیع این ظرفیت را دارد که کشورهای دیگری که واجد آن هستند به این میراث جهانی بپیوندند. تلاش ایران طی دو سال اخیر در ثبت جهانی میراث ناملموس کشورمان مضاعف شده و در این مسیر کشورمان در عرض دو سال توانست رتبه جهانی خود را در عرصه میراث ناملموس دو پله را تقاد هد و از هفتم به پنجم صعود کند.

یلدا نیز همچون بسیاری از جلوه‌های میراث معنوی و ناملموس ایران اسلامی دارای گذشته‌ای کهن، اندیشه و فلسفه‌ای متعالی است. این آیین کهن در ترکیب با تعاملات اجتماعی در طول سال‌ها غنی‌تر و ارزش‌های خانوادگی نیز به آن اضافه و حتی با وام‌گیری از آموزه صله رحم در دین اسلام، پربار‌تر شده است. این اندیشه متعالی مبنی بر جبرگی روشنایی بر تیرگی و سیاهی، پیروزی حق بر باطل و غلبه امید بر یأس و ناامیدی آنچنان در فرهنگ ایرانی ریشه دارد و به گونه‌ای زیبا با فرهنگ اسلامی ما در آمیخته که دستمایه به خلق هزاران اثر ادبی و هنری نیز شده و آیین‌های یلدا تجلی دل‌انگیز آن است. در واقع یلدا نیز همچون نوروز کهنسال در این دیار دیندمدار، در آمیزه‌ای مبارک با آموزه‌های اسلام، هم‌افزایی داشته است، حتی برخی جلوه‌های زیبا همچون تفأل به دیوان حافظ بعدها در دورانی که ایران سال‌های سال سرزمینی اسلامی بوده است به یلدا افزوده می‌شود. تفأل به حافظ به عنوان ویژگی خاص و بسیار زیبای یلدا روزنه‌ای است تا دل انسان را شاد کند. چرا که انسان همیشه امیدوار است. یلدا نماد امید و روشنی است و این میراث معنوی زیبا با بد به شکل مناسبی حفظ و به نسل‌های بعد منتقل شود. این در آمیزی آیین‌های زیبا و کهن ایرانی با آموزه‌های اخلاقی و معنوی اسلامی، نشان از روح توحیدی ایرانیان از یک سو و پویایی دین اسلام از سوی دیگر دارد، به گونه‌ای که وقتی آداب و سنن، موافق و مطابق سرشت پاک انسان است، اسلام آنها را قبول و تأیید می‌کند، مانند سنت پاکیزگی و رفع کدورت و صله‌رحم در عید نوروز.

یکی از ویژگی‌های بر جسته یلدا توجه به ارزش‌های خانوادگی است و از جمله معدود آیین‌هایی است که به صورت «درون‌خانوادگی» و در خانه‌های بزرگان هر فامیل جشن گرفته می‌شود و در آن کودکان و نوجوانان ارزش‌های فرهنگی را از بزرگ‌تر های خود می‌آموزند که نشان باز احترام به بزرگ‌تر هاست. در حقیقت یلدا یکی از مهم‌ترین آیین‌های انتقال فرهنگی به نسل‌های بعد محسوب می‌شود. جشن و آیین یلدا همچنین یکی از مهم‌ترین عوامل همبستگی ملی در ایران به عنوان یک کشور دارای تنوع فرهنگی است. جشن یلدا همچون نوروز فارغ از تفاوت‌های مذهبی، دینی و قومیتی از طرف همه مردم محترم شمرده و جشن گرفته می‌شود و در واقع یکی از مهم‌ترین نمادهای انسجام ملی ما ایرانیان است. یلدای ایرانی، نماد بارز احترام به ارزش‌ها و داشته‌های دیروز؛ از سویی و امید به فرداهای روشن از سوی دیگر است. یلدای کهن، گنجینه دیروز، همدلی امروز و امیدواری فردا در یک یک ایرانیان فرهنگ‌دوست مبارک باد!

محبوبه قربانی

پرونده

دورهمی یلدا

پیوند آیین‌هایی مثل یلدا با مذهب و اشاراتی به روایات و احادیث پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) مانند تأکید بر صله‌رحم و احترام به بزرگ‌ترها، نوع دوستی و کمک به همسایگان به بالندگی آن کمک بیشتری می‌کند. ثبت و معرفی میراث فرهنگی هر کشور چه ملموس و ناملموس، باعث جلوه‌دادن به آن کشور می‌شود و آن را صاحب تمدن و تفکر می‌کند. هر کشوری با ثبت مفاخر و مشاهیرش ذیل هویت‌سازی می‌تواند تا تمدن جدیدی را برای خود بسازد، بنابراین باید از این میراث حمایت و با فرهنگ‌سازی این میراث، آن را از هر گونه استحاله و انحراف دور کرد.

تقش برونگ «فرهنگ‌سازی میراث فرهنگی» در عصر دیجیتالی

مدیرکل ثبت آثار و حفظ و احیای میراث معنوی و طبیعی معتقد است: میراث را باید یک موجود حی بدانیم و اگر به آن نرسیم، به ممات نزدیک می‌شود. همانند چهارشنبه‌سوری که اصل آیین آن یکنارسوتی و گسیختگی از اهریمن و فاصله گرفتن از اهریمن و پر از مفاهیم دینی و انسانی است، اما بر اثر انفصال و بدون فکر به قیقژا و انحراف کشیده شده است. ایزدی مقصران عمده این مشکلات را سیاستگذاران فرهنگی می‌داند و می‌گوید: در بخش عمده این مشکلات، ما مقصر هستیم چرا که به عنوان سیاستگذاران فرهنگی نتوانسته‌ایم ابزاری برای آشنایی بیشتر آنها باشیم و اطلاعات آنها را تقویت نکرده‌ایم. به طور مثال مصادره بعضی مفاخر مانند رودکی با تحریف بخشی از تاریخ در فیلم «سیمه» به دلیل عدم‌آشنایی بود. از طرفی رشد تکنولوژی و ناآشنایی با آن برای فرهنگ‌سازی بهتر، لطمات جدی به پیکره جامعه و خرده‌فرهنگ‌ها وارد کرده است. همچنان که شاهدیم بعضی آیین‌ها و رسومات در شهرهای کوچک با تعصب حفاظت شده است ولی هر چه به سمت شهرهای بزرگ می‌رویم، بر اثر توسعه تکنولوژی فاصله آن اصالت‌ها بیشتر و فرهنگ‌سازی هم کمتر می‌شود. اما این را هم باید گفت که نمی‌توان روی تکنولوژی خط بطلان کشید، بنابراین باید بتوانیم با هدف فرهنگ‌سازی ریل‌گذاری مناسبی داشته باشیم.

وی در خاتمه اظهار داشت: آیین‌ها می‌بایست از ارزشمندند و لازم است رسانه‌ها و دستگاه‌های آموزشی کشور در این زمینه به سمت فرهنگ‌سازی بروند. در این عصر دیجیتالی باید نقش پررنگی در این زمینه داشته باشیم؛ تا قبلمی مثل سیمه و ادعاهای غلط دیگر، فرهنگ ما را تحریف نکنند. میراث ملموس برگه‌های شناسنامه هویتی ما و میراث ناملموس اصالت فرهنگی جامعه ما را ثبت‌وضبط می‌کنند، پس باید دست به دست هم دهیم تا آنها را بدون انحراف به نسل‌های آینده برسانیم.

آفرین امامی

مدیر مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان:

پرهیز از تجملات موجب حفظ زیبایی و اصالت یلدا می‌شود

نیره ساری

مدیر مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان معتقد است: فلسفه یلدا طول است و ایرانی‌ها با برگزاشت این آیین صطلح‌طلبی خود را به جهانیان نشان می‌دهند چرا که همه اقوام برای چند ساعتی فارغ از هر کدورت و مشکلی گرد یکدیگر جمع می‌شوند. آفرین امامی، موزه‌دار، کارشناس ارشد پژوهش هنر و مدیر مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان در گفت‌وگو با «جوان» درباره ثبت یلدا به عنوان میراث ناملموس می‌گوید: به همت معاونت میراث فرهنگی و دفتر ثبت میراث ملموس و ناملموس تعداد زیادی از آثار ما از جمله «شب یلدا» در فهرست آثار جهانی به ثبت رسیده است که این نشان از فرهنگ غنی ایرانی- اسلامی دارد؛ در فرهنگی که تلفیق آن موجب شده است علاوه بر تاریخ محکم و قوی پشت آن، در کنار اسلامیت به لحاظ اصول درست و غنی، ترکیب خوبی در اختیار داشته باشیم.

وی با تأکید بر اینکه از چندین سال پیش فهرست آثار ناملموس آغاز شده است، از افزایش ثبت این آثار در جهان خبر می‌دهد و بیان می‌کند: در حال حاضر ایران در فهرست غنی ثبت این آثار قرار گرفته است اما باید به دنبال فواید ثبت اثر ناملموس در فهرست جهانی باشیم و ببینیم حفظ و انتقال آن به نسل‌های آینده چه راهی را برای ما باز می‌کند تا در انتقال آن به نسل‌های آینده دچار بیراهه و از مسیر خارج نشویم.

امامی بیان می‌کند: از گذشته‌های دور، یلدا در اولین شب زمستان و طولانی‌ترین شب سال است که در این شب اقوام به دیدار یکدیگر می‌روند و دور هم جمع می‌شوند تا علاوه بر گفت‌وگوی خانوادگی اشعار شاعران شهیر فارسی را قرائت کنند.

به اعتقاد وی، در واقع دورهمی خانوادگی فرصتی برای پایبندی اقوام به یکدیگر است که این اتفاق ثبت و در طول زمان باید منتقل شود.

کارشناس فرهنگی اضافه می‌کند: گاهی یک اثر ناملموس و موضوع فرهنگی درگیر افراط و تفریط می‌شود و سوءفهم در انتقال آن رخ می‌دهد. یلدای ایرانی‌ها گرم و پر از مهر و صفا و به دور از هر تجملی بود چرا که هر ایرانی به وسع خود سفره‌های ساده تدارک می‌دید. همین سادگی‌ها باعث افزایش رغبت‌آمد و نشست و برخاست‌هایی شد، در حالی که امروز مراسم‌هایی چون یلدا و عید نوروز در گیر افراط و تفریط شده است.

امامی ضمن گلایه از انتشار عکس‌های تجملات یلدایی در صفحات مجازی می‌گوید: فردای یلدا و نوروز با بازشدن صفحات مجازی صرفاً سفره‌های تجملاتی نمایش داده می‌شود، یعنی به جای نمایش ارتباط خانوادگی و دورهمی صرفاً دکوراسیون و مخارج سنگین پشت این تجملات نمایش داده می‌شود که با اینچنین رفتاری سادگی و زیبایی یلدا زیر پا گذاشته می‌شود و تبدیل به چشم‌وهمچشمی به صرف نمایش سفره‌های یلدایی خواهد شد.

وی بیان می‌کند: تجمل گرایی در مراسم یلدا باعث می‌شود سفره پرتجمل تر نزد مردم یلدای بهتری تلقی شود. یکم دی ماه با باز شدن صفحه مجازی شاهد مانور دکوراهها هستیم و جالب این است سفره‌ها چیدمان غیرمیرانی دارد. بارها شده در تصاویر شب یلدا، کدو حلوایی به شکل تزئین هالووین می‌بینیم و این فاجعه است که در سفره‌های اصیل ایرانی رخ دهد چرا که افراد برای پررنگ‌کردن سفره از هر چیز ناملموسی استفاده و بیشترین آسیب را به فرهنگ وارد می‌کنند. وی درباره اهمیت میراث ناملموس برای کشور ما و جایگاه جهانی یلدا می‌گوید: فلسفه شب یلدا فلسفه صلح است. وقتی خانواده‌ها در گیر اختلافاتی هستند، شب یلدا باعث می‌شود فارغ از هر مشکل و اختلاف سلیقه‌ای در یک شب به احترام بزرگ‌تر هادور هم جمع شوند که همین نشان می‌دهد ایرانیان همیشه صلح‌طلب بوده و هستند.

به اعتقاد وی، صلح‌طلبی مهم‌ترین پیام شب یلدا به جهانیان است و در واقع یلدا سند صلح‌طلبی ما ایرانیان محسوب می‌شود که نباید بگذاریم خدشه‌ای به آن وارد شود.

امامی با تأکید بر اینکه کوشش ما برای معرفی صحیح یلدا اجازه قضاوت‌های نارو! را خواهد گرفت، می‌افزاید: وقتی کسانی که اختلاف دارند دور یکدیگر جمع می‌شوند، این تجلی صلح‌طلبی است، ضمن اینکه ما به عنوان یک ایرانی موظف هستیم خود را در مست معرفی کنیم و عدم‌معرفی صحیح خودمی‌تواند اجازه سوءبرداشت و تحمیل صفت‌های ناروا را ایجاد کند. پس اگر ما خود را درست معرفی کنیم، بزرگ‌ترین دفاع را داشته‌ایم.

کارشناس ارشد پژوهش هنر درباره موفقیت ما ایرانی‌ها برای انتشار پیام صلح‌طلبی یلدا گفت: برای محاوره این پیام به جهانیان باید فرزندان خود را با میراث ناملموس آشنا کنیم چرا که آینده از آن ملتی است که گذشته خود را به خوبی می‌شناسد.

امامی معتقد است: اگر ما فرزندان خود را با گذشتگان آشنا نکنیم، هرگز نمی‌توانیم آینده خوبی را برای آنها رقم بزنیم و به پشتوانه گذشتگان می‌توانیم آینده را بسازیم.

وی می‌گوید: ملتی که با ارزش تاریخی ملی خود آشنا باشند، برای حفظ این ارزش‌ها کوشش می‌کنند، لذا برای بچه‌ها باید در دوران آموزش مدارس و کتب درسی آشنایی با میراث ناملموس و ملموس را در نظر بگیریم.

مدیر مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان در توضیح تبعات منفی بیگانگی نسل جدید با میراث ملموس و ناملموس به «جوان» می‌گوید: تکنولوژی شمشیر دو لبه است، اما باید ابتدا تعریف آن را به فرزندان آموزش داد. به اعتقاد وی، مسیر فعلی، غرق شدن برخی افراد در صفحات مجازی را به دنبال دارد، در حالی که می‌توانیم از این تکنولوژی در مسیر اهداف ملی و فرهنگی خودمان استفاده کنیم.

وی برای دوری از حاشیه‌روی ایرانی‌ها از میراث یلدا بیان می‌کند: ابتدا باید بزرگ‌ترهای ما با میراث‌های موجود درصدد منتقل کردن آن در ذهن سفید بچه‌ها باشند. وقتی فرزند ما کدوی هالووین در سفره یلدا ببیند، یعنی والدین مفهوم یلدا را نشناخته‌اند یا اگر جلد نفیس حافظ در عکس‌ها وجود داشته باشد، در حالی که قادر به خواندن یک بیت از آن نباشیم، امکان آشنایی فرزندان با میراث ناملموس هم وجود ندارد. من در مجموعه میراث جهانی گلستان تلاش می‌کنم آنچه از تکنولوژی وجود دارد در خدمت ایران و ایرانی‌ها باشد، بنابراین هر صفحه ایرانی می‌تواند در مناسبت‌هایی چون یلدا نشانی از این اثر داشته باشد اما صرفاً با یک بیت شعر یا با یک اثر سرخ ساده این میراث ناملموس حفظ نخواهد شد و باید فرهنگ‌سازی جامعی داشت.

مدیر مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان می‌افزاید: حفظ میراث ناملموس نیاز به تجمل گرایی ندارد بلکه نیاز به ذهن بزرگی دارد که آن را گرامی بداریم.

طبق اظهارات وی، برنامه‌های ویژه‌ای به مناسبت یلدا در ۳۰ آذرماه در مجموعه کاخ گلستان برگزار می‌شود.

تجمل گرایی در مراسم یلدا باعث می‌شود سفره پرتجمل‌تر نزد مردم یلدای بهتری تلقی شود. یکم دی ماه با باز شدن صفحه مجازی شاهد مانور دکوراهها هستیم و جالب این است سفره‌ها چیدمان غیرمیرانی دارد. بارها شده در تصاویر شب یلدا، کدو حلوایی به شکل تزئین هالووین می‌بینیم و این فاجعه است که در سفره‌های اصیل ایرانی رخ می‌دهد چرا که افراد برای پررنگ‌کردن سفره از هر چیز ناملموسی استفاده و بیشترین آسیب را به فرهنگ وارد می‌کنند

یلدا اگر یلداست از همت بلند مردمان ماست

محمدرضا امیری‌نژاد*

طولانی‌ترین شب سال از جمله صفات بارز شبی است که بدون منت و با همرندی دل‌های مردمان را به یکدیگر گره زده و موجبات شادی و سرور انسان‌ها را فراهم آورده است. هنوز خاطرات خوش کودکی در شب‌نشینی‌های دراز شب چله به یادگار در اذهان باقی مانده و مزه نقلات و میوه‌های متنوع از زمستان می‌شویم. با آنچه بیان شد علاوه بر همه ویژگی‌ها و برنامه‌های مخصوص شب یلدا کوتاه‌شدن عمر سیاهی و آغاز تدریجی غلبه نور بر تاریکی بشارت بزرگی است که این شب قابل احترام برای ما به ارمغان می‌آورد. خاص‌ترین و بلکه مقدس‌ا تا کنیم، چه اینکه در حوزه‌های مختلف از قبیل فرهنگ و تمدن، نعمت از سوی ایزد توانا بر ما مردمان ایران تمام شده تلنیه باشد اما همین یک تلنیه کفایت می‌کند تا یکی از ترین‌ها (طولانی‌ترین شب سال) را به خود اختصاص دهد و با این‌های منحصربه‌فرد دی که به همراه دارد، شبی ماندگار و وصف‌ناپذیر را برای آحاد مردم رقم زند. با بررسی فرهنگ و تمدن غنی این سرزمین گوهربار، به خوبی درخواهیم یافت آداب، رسوم و سنن ارزشمند فراوانی در سطح ملی، استانی و مناطق مختلف رواج داشته و حیرت‌انگیز آنکه هر کدام از آنها در نوع خود بی‌نظیر بوده است و اغلب موجبات سرور و نشاط اجتماعی مردمان را فراهم می‌آورد. قابل توجه آنکه پشت هر آیین و رسومی، فلسفه و حکمتی وجود داشته و جنبه اجتماعی آن بسیار پررنگ است و در راستای اصلاح و تعالی امور گام برمی‌دارد. اکنون بر این امر مهم بسیار واقفیم که از گنسنت‌های بسیار دیرپا و تاموزر معاصر، فرهنگ و خرده‌فرهنگ‌های بی‌شماری در سطح کشور عزیزمان سازی است که بنابر وظیفه ذاتی صیانت‌مراقبت ترویج‌اشاعه و شناساندن آنها در قالب برگزاری مراسم و جشنواره‌ها بر وزارتخانه مربوط فرض است و این مهم نیز مسئولیت را از دیگران و احاد ملت سلب نخواهد کرد. بیدیریم بانه، طولانی‌ترین عمر انسان نیز در مقابل تاریخ و پیش از تاریخ چنین چشم‌پر هم‌زدنی با شاید کوتاه‌تر از آن باشد، بنابراین با علم و آگاهی به این نکته باریک‌تر از مو باید هم و غم خویش را صرف حراست از میراث ارزشمند مادی و معنوی کرد و در این راه پرافتخار بر شناسایی و معرفی فرهنگ‌های سرزمین ایران، از جان مایه گذاشت تا با پیمود